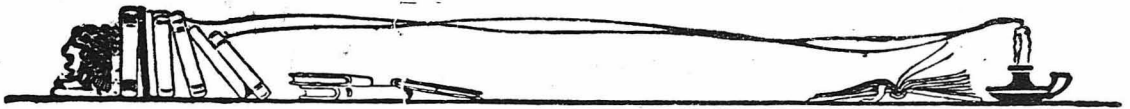

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΜΑΣ

ΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

«Άρχισε να ψιθυρίζει μερικούς στίχους του από την «Ιριγένεια». — Αύτοι οι στίχοι—μὰς ελπε δ'εσπερα—εἶνε οἱ ἀριστοτεργηματικώτεροι στίχοι, πού ἔγραφα ποτέ.

Καί ἄρατος δ'εσπερα. — Καί ἴσως οἱ ἀριστοτεργηματικώτεροι ἀπ' ὧσους γραφήκανε ποτέ.

«Ἐκανε, πάντα, τίς φιλοφρονήσεις αὐτές στόν ἐαυτό του σάν νά τίς ἔκανε σέ τρίτε πρόσωπο.

Σέ λίγο μὰς ἀποχαρῆσθε μελαγχολικός, γιά νά γυρίσῃ στός Ἀθήνας. Εἶνε τόσο δύσκολο νά ξαναβρῆ κανεῖς τόν ἑαυτό του ἐκεῖ, πού τόν ἔδωκε στά εἰκόσι του χρόνια. Καί ὁ Μωρεάς ἔφυγε ἀπό τόν Πειραιά μέ τήν μικρή αὐτή ἀπογοήτευσῃ.

Τόν ξαναεἶδα, δταν μαζί μέ τόν ἀγαπητό μου ποιητή καί συγγενή του καί ἀπαράμιλλο μεταφραστή του, τόν Μίλτο Μαλακάση, καί μερικούς ἄλλους φίλους τόν συναντήσαμε στό βαρσί, γιά νά φύγῃ. Στό κατάστημα τοῦ βαρσιού μάλιστα φίλος μὰς φωτογράφησε. (Ἡ φωτογραφία αὐτή δημοσιεύθηκ' στά «Παναθηναῖα»). Ἐπειτα κατεβήκαμε νά βρῆ τή καρμπίνα του. Τόν εἶδα νά τοποθετῆ ἀνήσχα τὸ μονόκλ του καί νά κεντῶνῆ τόν ἀριθμό τῆς πόρτας. Γνωρίζοντας πόσο εἶνε προληπτικός, τοῦ εἶπα :

— Μὴν ἀνησυχῆς, μ α ἰ ν ο ἰ Δέν εἶνε 13
— Αὐτό δέν ἀρκεῖ... μου εἶπε. Πρέπει νά μὴν εἶνε ὅτε κολλασκίοντι οἱ 18.
Ἀπό τότε δέν τόν ξαναεἶδα πιά.

NICOLAS SEGUR (Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ)

«Ἐνα ἀπόγεμα, σέ κάποια διάλεξη τοῦ «Παρνασσού», ὁ Ξενοπίλυς μοῦ παρουσίασε βιαστικά, ἕνα παιδάκι ξανθὸ καί ροδαλὸ, μὲ ἐκφραστικώτατα μεγάλα γαλανὰ μάτια, λέγοντάς μου :

— Νά σοῦ παρουσιάσω ἕνα νεαρό Ζακυνθινὸ λόγιον. Ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος. Αὐτές τίς ἡμέρες θά ἴδῃς κάποιο διηγητὴν τοῦ σπῆ «Ἄστου».

Στῆ βιαστικῇ γνωρίμα, ἀνέμεσα στόν κόσμο, πού ἔβγαυε ἀπὸ τὴν πλημμελιωμένη ἀβουσα, τὸ ξανθὸ αὐτὸ παιδάκι, μὲ τὸ νεοκαλὸ ἄθος, πού μοῦ εἶχε ἀποδόσῃ τὸ χαριετισμὸ, μὲ μιά ἀδέξια ὑπόκριση, φιθυρίζοντας λίγα λόγια πού δέν ἄκουσα, μοῦ προέβησε μιά σακαθτικῇ ἐντύπωση. Ἡ πληροφορία ὅμως τοῦ Ξενοπόλου, πῶς θά δημοσιευόταν διηγητὴν τοῦ σπῆ «Ἄστου», ὁμολογῶ, ὅτι μὲ ἔβρισκε. Τὸ «Ἄστου» δέν ἦταν ἐφημερίδα, πού μορφοῦσε νά δημοσιεύσῃ τὰ πρωτόλεια κάθῃ νεαρὸ λόγιον. Ἐξῆρα ἀπάνω στά ζητήματα τῆς φιλολογικῆς συνεργασίας τῆς αὐστηρότητα τοῦ θέμου Ἀννίου, ὅσο καί τοῦ Κακλαμάνου. Γιά ἔταν γέο ἡ συνεργασία τοῦ σπῆ «Ἄστου» μορφοῦσε νά λογαριασθῆ σάν τίτλος καί σάν εἰσιτήριο στὴν φιλολο-

γία. Ἦτανε, λοιπόν, δυνατό νά δημοσιευθῆ σπῆ «Ἄστου» διηγητὴν —διηγητὴν μάλιστα—ἐνὸς παιδιοῦ, πού ὅντε τὸ ὄνομά του εἶχε ἀκνοσθῆ ὡς πᾶρα στάς Ἀθήνας ; Γιά μιά στιγμή ὑπέθεσα, ὅτι ὁ νεαρός Ζακυνθινὸς εἶχε δάσῃ τὸ διηγητὴν του στόν Ξενοπόλου καί ὁ Ξενοπόλου γιά νά τόν περιποιηθῆ, μοῦ εἶχε ἀναγγεῖλαι τὴ δημοσίευσή του σπῆ «Ἄστου», χωρὶς νὸ πιστεῦνῃ κ' ὁ ἴδιος ὅ,τι εἶπε.

Καί ὅμως... Μετὰ δυὸ ἡμέρες ὁ ἀγνωστος, ὡς τότε, Νικόλαος Ἐπισκοπόπουλος ἔκανε θριαμβικτικῇ εἰσόδῳ σπῆ «Ἄστου». Ἀνηγέλλετο ἡ δημοσίευσῃ μὰς ; σερὰς διηγημάτων του μέ τόν τίτλο «Τρελλὰ Διηγήματα», καί ὁ νεαρός διηγηματογράφος παρουσιαζόταν ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ φύλλου, σποῦς ἀναγνώστες του, μὲ κολακευτικὰ λόγια γιά τὴν πρωτοτυπία τοῦ ταλέντου του. Στὸ ἴδιο φύλλο καί στὴν ἐπιφύλλιδα τῆς πρώτης σελίδας δημοσιεύονταν τὸ πρῶτον του διηγητὴν, σκαπασμένο κάτω ἀπὸ παράδειμα τίτλο : «Ὅτ' νιὰς μίτρε», πού γιά δὲ ἡμεῖς ν ἤξεραν τὸν μουσικὸ ὄρο φαινότανε σά γοῖφος. Ἄλλὰ καί τὸ διηγητὴν δέν ἦτανε λιγώτερο παράδειμα. Θύμιζε πολὺ Ἐδγαρ Πός —ὁ Ἐπισκοπόπουλος ἦτανε, προφανῶς, ἐπηρεασμένος—ἀλλὰ δέν ἔμοιαζε καί μὲ ψυχρὴ μίμηση. Ἐνα ζῆλορὸ τάλαντο μαντευότανε στὴν ὄραια αὐτῇ προστάθεια, πού ἔδινε πολ-

λὲς ὑποσχέσεις γιά μιά μελλοντικῇ ἐξέλιξη. Ἐτὶ ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἐπισκοποπούλου στὴ φιλολογία μὰς εἶχε κάτι τι σάν ἐκρηξῆ μπόμπας. Ἀκολούθησαν τὰ ἄλλα διηγήματα τῆς σειράς, ἀσυνήθιστα ὅλα καί ὄ : θέματα καί ὡς γράφημα, καί σέ λίγες μέρες ὁ νεαρός διηγηματογράφος εἶχε γίνεῖ ὁ ἀνέσποπος τῆς ἡμέρας σποῦς φιλολογικῶς καί τοῦς κοσμικῶς κύκλους. Ἄλλοι τὸν ἔβριζαν, ἄλλοι τὸν ὀνειδίζονταν ἐντελῶς, ἄλλοι τοῦ χτυποῦσαν τὸν ξενισμό του καί τὴν ἄλλειψη «τοπιχοῦ χρώματος», ἄλλοι τὸν ἐθαύμαζαν, ὅλοι τὸν συζητοῦσαν. Καί ἕνος συγγραφέυς, πού κατορθώνει, μὲ τὴν πρώτῃ του ἐμφάνισῃ, νά συζητῆται, μπορεῖ νά θεωρηθῆ «φτασιμένος».

Ὁ Ἐπισκοπόπουλος εἶχε «φτάσῃ», πράγματι, μὲ μιά ταχύτητα, πού ἀμφιβάλλο ἔν ἐνώριση ἄλλος συγγραφέυς τοῦ τόπου. Τὸ ἀγαπαστο αὐτὸ παιδί, πού εἶχε φθάσῃ ἐξῆς ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο, ὡς λίγες ἡμέρες ἀνήγε τὸ ἀνώτερο συντακτικὸ προσωπικὸ μὰς ἐφημερίδος σάν τὸ «Ἄστου», χωρὶς νά περάσῃ ἀπὸ τὰ ἄλλα στάδια τῆς δημοσιογραφικῆς ἱεραρχίας, πού τὰ πέρασαν, ἀρχίζοντας ἀπὸ ρεπορταζόκο, οἱ περισσότεροι δημοσιογράφοι καί πολλοὶ ἀπὸ τοῦς πῶ φημισμένοι : ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων. Στῆ χρονολογικῇ καί στὴν χρονικῇ στήλῃ τοῦ «Ἀστειος», πού τὴν κρατοῦσαμε τότε ὁ Ξενοπόπουλος, ὁ Κορυ ἴδως, ὁ Τσοκόπουλος κ' ἔγω, ὁ Ἐπισκοπόπουλο, πῆραμε ἀπὸ τὸ παραθῆκο. Καί δὲ στάθηκε κατώτερος κανεῖν : ἀπὸ ἐμᾶ. Τὸ χρονορὸ φημά του, μὲ τὸ χαριτωμένο τρόπο πού εἶχε ν' ἀναποδογυρίσῃ τὰ ζητήματα, μὲ τὴν πρωτοτυπία τοῦ ὄρου του, πού ἔβγαυε στὴν ἐκρηξῆση, ἀλλὰ δέν ἔφευγε ποτέ στὴν κοινοτυπία, καί μὲ τὸ παράδειμα κάποιου μεταχείρισμα τῶν λέξεων, πού φαινότανε κάποιος ξαφνισμένος οἱ ἴδιος, ἀπὸ τὸ ρόλο πού τοῦς ἔδινε, εἶχε κάτι το ἀσυνήθιστο καί εὐχάριστο. Καί εἶχε ἀποκτηθεῖ φανατικῶς ἀναγνώστες καί ἴδιος ἀναγνώστριες. Πρὶν γνωρίσῃ ἀκόμα καλὰ - καλὰ τοῦς νεωτερικῶς δρομοῦς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ μικρὸς ἐπαρτήτης ἤτα-ε χρονογράφος καί χρονικὸς σπῆ φιλολογικώτερο φύλλο τῶν Ἀθηνῶν καί συνεργάτης περιζήτητος σπῆ καλύτερα περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς.

Κ' ἴδως ; ὁ διαβολικῶς αὐτὸς μικρὸς ἦταν αὐτοδιδάκτος. Ὁ θούλος τῆς μικρῆς του ζωῆ, δέν ἄργησε νά κυκλοφορήσῃ σποῦς φιλολογικῶς κύκλου ; τῶν Ἀθηνῶν. Στὴν πατρίδα του ἦτανε βοηθὸς φ.μακείου, ἕνας φαρμακοτεχνικῇ δηλαδῆ, πού δίπλα σπῆ φαρμακευτικὸ γουδί εἶχε ἀνοιγμένο κίττα ἕνα βιβλίον. Σέ σχολαστὸ δέν εἶχε φει-τῆσει ποτέ. Τὰ πρῶτα ἄλληλικα γράμματα, καθὼς καί τὰ γαλλικά, τοῦ εἶχε διδάξῃ ἡ μητέρα του, μορφομένη γυναικῇ εὐγενικῇ καταγωγῆς—γένος Σιγούρου—ἀπ' τὴν ὁποία πῆρε ἀργότερα καί τὸ γαλλικὸ φιλολογικὸν ὄνομα (Segur). Μὲ ὅλα αὐτὰ καί, χωρὶς νά γνωρίσῃ γραμματικῶς τὴ γλῶσσα του—γιά νά μὴ διακρίνωνται οἱ ἀνορθογραφίες του, τὸ γράμμά του ἔμοιαζε σάν ἱερὸ γλυφο, χωρ' ε τόνους καί πνεῦμα, πού ἔπρεπε νά τὸ μαντεύῃ κανεῖς περισσότερο παρὰ νά τὸ ὑποβῆτῃ—τὴν ἔγγραφε, ἀπὸ διοσίτησῃ, μ' ἕνα τρόπο χαριτωμένο, στόν ὅποιον καί οἱ τυχαῖοι ἡ θεληματικὸι Ξενομοῖ του, ἐπρόσθεταν ἕνα ἰδιαίτερο θέλγητρο. Ἐννοεῖται, ὅτι μὲ τὸ ἀτσάλο γράμμά του ὁ Ἐπισκοπόπουλος ἦτανε ὁ τύραννος τῶν τυπογραφῶων. Λίγοι στοιχειοθεταί εἶχαν τὴν ἰκανότητα νά διαβάζουν τὰ χειρὸ ἄραρά του, ὅπως συνέβαινε καί μὲ τὰ χειρόγραφα ἄλλων περιφῆμων κακογράφων, ὅπως ὁ Κακλαμάνος, ὁ Γαβριηλίδης καί ὁ Καμπούρογλου. Καί δταν τὰ χειρόγραφα του ἔπρεταν σέ ἄλλο τυπογραφεῖο, ἔπρεπε νά βρεθῆ κάποιος στοιχειοθετῆς, πού εἶχε ὑπηρετήσῃ σπῆ τυπογραφεῖο τοῦ «Ἀστειος», γιά νά κατορθώνῃ νά τὰ στοιχειοθετήσῃ. Ἐπειτα ἦτανε τόσο ταχυγράφος. Ἀμφιβάλλο ἂν ἄλλος δημοσιογράφος—κοί εἶνε γνωστὸ τὴ μεγάλη πρῶσιον γιά τὸν δημοσιογράφο εἶνε ἡ ταχυγραφία—τόν ἔβγαυε ποτὲ ἡ θά τὸν φθάσῃ στὴ γρηγορότα ὄδο γραψίματος. Θυμοῦμαι μὰ ἡμέρα, πού ἐπρόκειτο νά κατεβῆμε μαζί στόν Πειραιά γιά νά φᾶμε σπῆ σπῆτι μου.

Τὸν συνήνεπα νά πηγαίνῃ σπῆ γραφεῖο τοῦ «Ἀστειος», τὴν ὄρα πού ἔβγαυε ἐγώ, δηλαδῆ κατὰ τὸ μεση. ἐρ.

— Δὲ θάρθῃς μαζί μου ; τὸν ρώτησα.

(Ἀκολουθεῖ)

